

PRITARTA
Šiaulių r. savivaldybės tarybos
2015 m. spalio 29 d. sprendimu Nr. T-

ŠIAULIŲ R.

GINKŪNŲ LOPŠELIO - DARŽELIO

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO
PROGRAMA**

SPALVOTA VAIKYSTĖ

Ginkūnai
2015 m.
(Nauja redakcija)

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS.....	3
1. INFORMACIJA APIE UGDYMO ĮSTAIGĄ.....	3
2. ĮSTAIGOS SAVITUMAS	3
3. LOPŠELIO – DARŽELIO VIZIJA	4
4. TĖVŲ IR VAIKŲ POREIKIAI	4
5. FILOSOFIJA, KURI PARODO POŽIŪRĮ Į VAIKĄ MŪSŲ ĮSTAIGOJE.....	4
6. ŠVIETIMO DOKUMENTAI, KURIAIS VADOVAUJANTIS SIEKIAMA TOBULINTI VAIKŲ UGDYMĄ(SI)MŪSŲ ĮSTAIGOJE	5
7. MŪSŲ ĮSTAIGOS UGDANČIOJI APLINKA	6
II. UGDYMO PROGRAMOS PRINCIPAI.....	6
III. UGDYMO PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	7
IV. UGDYMO TURINYS	8
1. UGDYMO TURINĮ ATSKLEIDŽIANTYS UGDYMO BŪDAI, METODAI IR PRIEMONĖS	8
2. TRADICINIAI UGDYMO(SI) METODAI	8
3. NETRADICINIAI (AKTYVIEJI) UGDYMO METODAI	8
4. UGDYMO(SI) PRIEMONĖS	9
V. VAIKŲ UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ SRITYS, GEBĖJIMAI IR VEIKLA	11
VI. VAIKO PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS VERTINIMAS.....	36
1. VAIKO VERTINIMO BŪDAI.....	37
2. VAIKO APRAŠAS.....	37
VII. NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA.....	38

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. INFORMACIJA APIE UGDYMO ĮSTAIGĄ

Švietimo tiekėjo pavadinimas	Šiaulių r. Ginkūnų lopšelis-darželis
Įsteigimo ir veiklos pradžia	1975 m. liepos 31 d.
Mokyklos steigėjas	Šiaulių rajono savivaldybė, viešasis juridinis asmuo, klasifikatoriaus kodas 111105174, adresas: Vilniaus g. 263, LT – 76337, Šiauliai
Mokymo kalba	Lietuvių
Mokyklos grupė	Ikimokyklinio ugdymo mokykla
Pagrindinė veiklos sritis	Švietimas, kodas 85; ikimokyklinis ugdymas, kodas 85.10.10; priešmokyklinis ugdymas, kodas 85.10.20
Adresas	Rasos g. 2b, Ginkūnų kaimas, Ginkūnų seniūnija, LT-81496, Šiaulių rajonas
Telefonas	8(41)579795
Elektroninis paštas	ginkunu.darzelis@gmail.com
Internetinė svetainė	www.ginkunudarzelis.lt

2. ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Ginkūnų lopšelis-darželis - vienintelė ikimokyklinio ugdymo įstaiga seniūnijoje. Lopšelio-darželio įvaizdį gerina dalinai renovuotas įstaigos pastatas, nuolat atnaujinamas interjeras, vaikų žaidimų aikštelės, puoselėjama darželio teritorija.

Ginkūnų lopšelyje-darželyje dirbama menine linkme. Vaikai ugdomi pagal įstaigos pedagogų sukurtą ikimokyklinio ugdymo programą „Spalvota vaikystė“ ir „Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą“. Nuo 2010/2011 m.m. priešmokyklinio ugdymo grupės vaikai dalyvauja Tarptautinėje vaikų socialinių įgūdžių programoje „Žipio draugai“. Daugelį metų puoselėjamos šios tradicijos: Kalėdų senelio brolio apsilankymas, „Žirniukų“ grupės vardadienio šventė, priešmokyklinio ugdymo grupės tėvų spektaklis vaikams išleistuvių iš darželio proga, vaikų gynimo dienos šventėje vaidina lopšelio-darželio darbuotojai.

Įstaiga talpina 75 ugdytinius, veikia 4 grupės: 1 – ankstyvojo amžiaus, 2 – ikimokyklinio amžiaus, 1 – priešmokyklinio amžiaus. Įstaigai vadovauja III vadybinę kvalifikacinę kategoriją turinti direktorė. Įstaigos darbuotojai nuolat kelia kvalifikaciją ir kompetencijas, todėl didėjantis profesinis meistriškumas leidžia kūrybiškai organizuoti ugdymo procesą ir užtikrinti darbo kokybę. Vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, teikiama logopedo pagalba.

Ginkūnų lopšelis-darželis glaudžiai bendradarbiauja su Ginkūnų Sofijos ir Vladimiro Zubovų mokykla, seniūnija, kultūros centru ir biblioteka, Šiaulių miesto Sauliaus Sondeckio menų gimnazija.

Lopšelio-darželio ugdytiniais yra sudarytos sąlygos apsilankyti Šiaulių rajono ir miesto muziejuose, kitose šalia Ginkūnų esančiose lankytinose vietose.

3. LOPŠELIO-DARŽELIO VIZIJA

Ginkūnų lopšelis-darželis – humaniška, demokratiška ir šiuolaikiška, nuolat besimokanti vaikų ugdymo įstaiga, kurioje vykdomas ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymas. Laiduojama kokybė, plėtojama visapusiška ugdytinių meninė raida ir tautinės kultūros pažinimas, sudarant sąlygas ugdytinių saviraiškai, saviugdai, saugiai ir sveikai aplinkai, padedančiai

atrasti, perimti svarbias gyvenimo vertybes – tapti sveikais, stipriais, aktyviais žmonėmis, galinčiais pritaikyti įgytas žinias, sugebėjimus besikeičiančioje visuomenėje. Ugdymo procesas organizuojamas pagal įstaigos pedagogų sukurta vaikų ugdymo programą, kurią įgyvendina ne tik pedagogai, bet ir bendruomenė.

4. TĖVŲ IR VAIKŲ POREIKIAI

Ginkūnų lopšelis-darželis, bendradarbiaudamas ir aktyviai įtraukdamas šeimą, į ikimokyklinės įstaigos veiklą, puoselėja visas vaiko galias, lemiančias vaiko asmenybės vystimąsi ir jo integracijos į visuomenę sėkmę, tenkina prigimtinius kultūros, taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius vaiko poreikius, padeda vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą. Vaikai, turintys kalbos sutrikimų lanko logopedinius užsiėmimus. Didelis dėmesys yra teikiamas vaiko asmenybės formavimui ir ugdymui(si) pagal jo asmeninius gebėjimus, poreikius, atsižvelgiant į jo individualumą, charakterio savybes ir kitus išskirtinumus.

Mėgstantys piešti ir turintys meninių gebėjimų vaikai lanko dailės studiją „Spalviukai“. Jie ne tik mokosi dailės paslapčių, bet ir dalyvauja miesto, respublikiniuose ir tarptautiniuose konkursuose, parodose. Mažųjų dailininkų autorinės parodėlės puošia lopšelio-darželio laiptinę, koridorius.

Vaikai, mėgstantys išreikšti save judesiu, renkasi šokių būrelį „Lašeliai“. Būrelį lankančių vaikų pasirodymus gali stebėti ne tik tėveliai, bet ir visos bendruomenės nariai.

Dėl vietos stokos įstaigoje negalime patenkinti vaikų ir tėvų kitų papildomo ugdymo poreikių.

Ugdytinių tėvai yra ugdymo proceso partneriai, aktyvūs renginių įstaigoje sumanytojai ir dalyviai. Organizuojant vaiko ugdymą(si) yra atsižvelgiama į tėvų ir vaikų poreikių dermę. Auklėtojas, bendraudamas su tėvais aptaria, koku tikslu ir koku būdu bus teikiama ir gaunama informacija apie vaiką, kokios bendradarbiavimo su tėvais formos yra priimtinausios ir efektyviausios. Tikslingas, bet konfidencialus, ne perteklinis keitimasis informacija, padės telkti ugdytojų komandą (auklėtojos, tėvai, kiti specialistai...) vaiko ugdymo(si) kokybei gerinti, siekiant ugdymo proceso dialogiškumo. Atsižvelgiant į tėvų poreikius, siekiant kokybiško visuminio vaikų ugdymo įstaigoje dirba kompetentingi ir kvalifikuoti mokytojai. Ikimokyklinė įstaiga, atsižvelgdama į vaikų ir tėvų poreikius, aktyviai bendradarbiauja su socialiniais partneriais (Šiaulių rajono pedagogine psichologine tarnyba, vaiko teisių organizacija, seniūnijos socialine darbuotoja).

Tėvų pageidavimu lopšelyje-darželyje veikia prailgintos dienos grupė.

5. FILOSOFIJA, KURI PARODO POŽIŪRĮ Į VAIKĄ MŪSŲ ĮSTAIGOJE

Mes savo darželio veikloje siejame kelias filosofines ugdymo kryptis, kurios apibrėžia vaiko ir jo globėjų bei ugdytojų santykį. Orientuojantis į humanistinę filosofinę kryptį, sudaromos sąlygos vaikų saviraiškos ir savirealizacijos poreikių tenkinimui. Ši programa padės atsiskleisti mūsų lopšelio-darželio pasirinktai ugdymo kryptčiai (estetinio–meninio ugdymo). Humanistinė ugdymo filosofija ir vertybių sistema sudaro palankias sąlygas lopšelio-darželio veiklą grįsti demokratijos principais.

Vadovaudamiesi konstruktyvizmo filosofine kryptimi, grindžiama J. Piaget pažinimo raidos teorijos teiginiu, jog vaikas pats kaupia patirtį ir kuria pasaulio pažinimo savąjį stilių. Vaikas įgyjamą patyrimą derina su jau turima patirtimi. L. S. Vygockio teigimu, naują patirtį vaikas įgyja bendraudamas, bendradarbiaudamas, veikdamas kartu su suaugusiuoju ir su bendraamžiais. Visuminio ugdymo kryptis išryškina įvairių vaiko raidos sričių harmoningo skleidimosi būtinybę. Anot H. Gardner būtinas įvairiapusis vaiko ugdymas, svarbu daug dėmesio skirti meninių ir kitų

gabumų užuomazgoms plėtoti. Svarbiausia visų šių ugdymo kryptių sintezė, atsirenkant tai, kas vaikui tuo metu svarbiausia.

Į vaiką orientuota ugdymo kryptis, paryškina būtinybę atsižvelgti į vaiko poreikius, interesus, vaikų kultūrą, ugdantis remtis spontaniškai vaikui kylančiomis idėjomis ir sumanymais. Nėra dviejų tokių pačių, vienodai veiklose dalyvaujančių ir patirtį kaupiančių vaikų. Visas kasdieninis vaiko gyvenimas įstaigoje pripažįstamas kaip neatsiejama ugdymo turinio dalis. Jis yra pozityvus, įdomus, turiningas, padedantis vaikui augti ir įgyti daugiau patirties. Vaikas pats ieško informacijos ir ją panaudoja. Vaikai ugdo(si) bendruomeniškais, socialiai jautriais, tolerantiškais žmonėmis.

6. ŠVIETIMO DOKUMENTAI, KURIAIS VADOVAUJANTIS SIEKIAMA TOBULINTI VAIKŲ UGDYMĄ(SI) MŪSŲ ĮSTAIGOJE

Siekiame tapti modernia, humanizuota, demokratizuota įstaiga ir „<...> suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus, padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus,<...>“, (LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. 38-1804), todėl lopšelyje-darželyje siekiame visuminio vaikų ugdymo.

Įstaigoje siekiama visapusiško ugdymo, sudaromos galimybės teikti švietimo paslaugas pagal vaikų gebėjimus ir poreikius <...>. Taip pat atsižvelgdami į „Vaiko teisių konvencijos“ 29 straipsnį siekiame „kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą, protinius ir fizinius sugebėjimus“.

Įstaigoje „atsižvelgiama į kiekvienos tautos tradicijų ir kultūros vertybių svarbą vaiko apsaugai ir harmoningam vystimuisi“. („Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija“, preambulė).

Ši nuostata mūsų lopšelyje-darželyje yra labai svarbi, nes „<...> Lietuvos įstatymai įtvirtina pareigą išklausyti ir atsižvelgti į vaiko nuomonę, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams.“ (LR nutarimu Nr. 184, 2005 m. vasario 17 d. „Dėl vaiko gerovės valstybinės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų plano patvirtinimo“).

Lopšelyje-darželyje siekiame saugoti ir stiprinti fizinę ir psichinę vaiko sveikatą, puoselėti jo prigimtį, bei tenkinti svarbiausius vaiko poreikius: judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, bendravimo, pažinimo, asmens vertingumo ir saviraiškos. (Šiaulių r. Ginkūnų lopšelio-darželio nuostatai, 2012m. spalio 25 d.)

Ugdant vaiką prioritetinis vaidmuo tenka šeimai (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1995). Lopšelyje-darželyje vaikas ugdomas atsižvelgiant į jo auklėjimo šeimoje tradicijas, vaikų įgytą patyrimą, įpročius, nuostatas. Padedame šeimoms auklėti vaikus, skatiname dalyvauti lopšelio-darželio gyvenime bei ugdymo procese.

Ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis: Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745 „Dėl valstybės švietimo strategijos 2013-2022 m. nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos parengtomis „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“, „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ ir Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centro išleista „Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa 2014“.

7. MŪSŲ ĮSTAIGOS UGDANČIOJI APLINKA

Visa grupės aplinka priklauso vaikams ir atspindi jų kultūrą bei pomėgius. Vaikų kūrybiniai darbai, sukurti naudojant molbertus ir kitas meninės raiškos priemones, yra nufilmuoti filmavimo kamera ir eksponuojami visoje įstaigoje, demonstruojami per televizorių, multimediją. Šiuolaikiniai vaikai, vadinami „interneto amžiaus“ arba Z kartos, skaitmeninių technologijų vaikais. Jie auga su

kompiuteriais, internetu, interaktyviomis lentomis, mobiliaisiais telefonais, fotoaparatais, skaitmeninėmis knygomis ir žaislais. Gamtamoksliniams bandymams padaromi užrašai, pateikiamos įvairios tyrimams reikalingos priemonės, įranga, rašymo ir magnetinės lentos, reikalingos ataskaitų rengimui ir pateikimui. Kaladėlių statinius, pastatytus iš Lego dakta kaladėlių ir kitų modernių konstruktorių, leidžiama palikti ilgesniam laikui, kad vaikas galėtų tęsti darbą, jei to pageidauja. Teminių savaitių, projektų metu grupės kambarys paverčiamas temą atspindinčiu objektu, pertvarkomas taip, kad vaikai galėtų ugdyti(s) grupelėmis, individualiai ir visi iš karto. Atsižvelgiant į įstaigos keliamus tikslus ir bendruomenės poreikius bei interesus, kuriamos įvairios erdvės (grupės, dailės dirbtuvės, šokių salė, aikštynas, kompiuterių kabinetas).

Yra teigiama, kad žaisdami vaikai dirba. Išmokimas mažam vaikui yra žaidimas, o žaisdamas vaikas mokosi. Skatindami vaikus žaisti, sudarome sąlygas natūraliai įgūdžių ir gebėjimų raidai. Žaidimas – ugdymo pamatas, jam tarnauja tinkamos, dėmesį traukiančios priemonės.

Vaikai dirbdami grupelėmis, betarpiškai bendrauja, tai jiems padeda įveikti sunkumus, apsispręsti, pratintis reikšti mintis, suvokti skirtumus, būti savarankiškiems ir mokytis iš bendraamžių. Vaikai renka aplinką, žaidimus ir juos modeliuoja patys, taip kaip jiems patinka. Ugdymo(si) procesui reikalinga literatūra (informacinė, mokslo populiarioji, klasikinė, metodinė, kultūros ir švietėjiškoji, vaikų) padeda ugdyti visas vaikų kompetencijas. Auklėtojos kuria grupės aplinką kuo natūralesnę realybei, yra naudojamos įvairios, realioje aplinkoje sutinkamos priemonės ir medžiagos, o ne jų paveikslėliai. Skaitmeninės ugdymo(si) priemonės (kompiuteriai, fotoaparatai, filmavimo kameros, muzikiniai centrai) padeda auklėtojai ir vaikams ugdymo procese naudoti informacinių ir komunikacinių technologijų teikiamas galimybes. Grupėse vyksta gyva veikla. Auklėtojos privalo įvertinti, ar efektyviai naudojama erdvė ir drąsiai ją keisti.

Grupėse vyrauja draugiškas mikroklimatas. Auklėtojos draugiškai žiūri į vaikų sumanymus, kūrybiškai naudoja priemones laikyti skirtus baldus, kėdutes, staliukus ir stengiasi kuo patogiau, pagal visas higienos normas atitinkančius reikalavimus, įrengti vaiko darbo vietą, naudojant vaikui skirtus baldus. Jos bendrauja su vaikais, šiems dirbant ir žaidžiant, rūpinasi ir padeda, stebi vaikus ir klausosi jų kalbos, pastebėjimų. Sudarydamos vaikams sąlygas bendrauti su žmonėmis, dirbti su priemonėmis ir susidurti su gyvenimo realybe, auklėtojos skatina jų intelekto raidą.

Laukas – ne tik žaidimų aikštelės, įrengimai lipimui, pusiausvyrai ir koordinacijai, čiuožynės, supynės, bet ir sodas, parkas, apylinkės ežeras, senas dvaro pastatas, mokykla, gatvė, parduotuvė ir kita. Tai vaikus viliojančios vietos, kur galima daug išmokti, pažinti.

II. UGDYMO PROGRAMOS PRINCIPAI

Vaikų ugdymas įstaigoje grindžiamas šiais principais:

❖ HUMANIŠKUMO

- Sudarytos sąlygos vaikui atsiskleisti ir tobulėti pagal savo kultūrinę, socialinę patirtį, individualias galimybes, įvertinant jį kaip unikalią asmenybę.
- Ugdymas grindžiamas vaikui asmeniškai reikšmingais, prasmingais faktais, procesais, problemomis.
- Vaiko asmenybė, kūryba nekritikuojama, siekiant harmoningo asmenybės vystimosi ir vaiko pasitikėjimo suaugusiais puoselėjimo.

❖ INDIVIDUALUMO

- Vaikas aktyviai veikdamas, žaisdamas, eksperimentuodamas, bendraudamas ir bendradarbiaudamas, sąveikaudamas su aplinka, pažįsta pasaulį, kaupia patirtį individualiai, savo tempu, pagal savo pasiekimus, gebėjimus ir poreikius.

- Ugdymo metodai ir būdai parenkami konkrečiai vaikui, atsižvelgiant į auginimo šeimoje stilių, bendravimą.
- Siekiant, kad ugdymo procesas būtų natūralus, džiugus, patrauklus, pedagogai talkina vaikui, kurdami stimuliuojančią, funkcionalią aplinką, sudarydami sąlygas įvairiapusei vaikų saviraiškai, pagarbiai, psichologiškai saugiai atmosferai kurti, kuri sudarytų prielaidas vaikų kultūrai plėtotis.

❖ MENIŠKUMO

- Ugdymo turinys sudarytas meninę veiklą integruojant į kitas ugdymo veiklas, aktualizuojant meninio ugdymo ir ugdymo menu kryptis.
- Plėtojama ugdymo įtaka vaiko jausmams, dvasinėms vertybinėms nuostatoms, protiniams, socialiniams, kultūriniais gebėjimams ir fizinėms savybėms.

❖ TAUTIŠKUMO

- Puoselėjamos tradicinės kultūros vertybės.
- Siekiama ugdyti būsimąją kultūros saugotoją ir kūrėją.
- Siekiama, kad vaikas įprasmintų visa tai, kas jį supa per vertybines, dorovines žmogaus nuostatas.

❖ TESTINUMO

- Ugdymo turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo turiniu.
- Ugdymo turinys sudarytas, atsižvelgiant į visuminį pasaulio suvokimą.

III. UGDYMO PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

TIKSLAS:

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenimis.

UŽDAVINIAI:

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- ❖ plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save;
- ❖ pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų kaltinimus, veiksmų pasekmes;
- ❖ aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.;
- ❖ mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėti, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius;
- ❖ skatintų vaiko kūrybiškumą, žadintų jautrumą aplinkos estetikai ir meno reiškiniams, pagarbą tradiciniam menui;
- ❖ ugdytų vaikų saviraišką ir išraišką.

IV. UGDYMO TURINYS

Ugdymo objektas – vaikas. Vaikų ugdomoji veikla yra vientisas procesas. Jis neskaidomas į atskiras sritis ir vyksta integruotai. Ugdymo turinys įgyvendinamas per įvairias veiklas, kurių vyraujanti yra žaidimas. Žaisdami vaikai:

- ❖ kuria tariamą situaciją ir mokosi jose veikti;
- ❖ išbando įvairius socialinius vaidmenis;
- ❖ vysto savo socialinius gebėjimus;
- ❖ mokosi drauge spręsti problemas, bendradarbiauti;
- ❖ pamato savo sąveikos su žmonėmis pasekmes;
- ❖ pratinasi mokytis iš savo klaidų;
- ❖ ugdosi išradingumą ir sugebėjimą adaptuotis;
- ❖ plėtoja įgimtus polinkius;
- ❖ stiprina gebėjimą susikaupti;
- ❖ pratinasi kurti taisykles ir jų laikytis.

Ugdymo turinys - tai į vaiko asmeninių vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties ugdymą(si) orientuota vaiko veikla, jo asmeniniai pasaulio pažinimo ir saviraiškos būdai, ugdymo(si) medžiaga. Ugdomos visos vaiko sritys jo asmeniu tempu, plečiami asmeniniai gebėjimai, atsižvelgiant į vaiko asmeninę patirtį ir poreikius. Ugdymo turinys numatomas, nurodant galimas vaiko veiksenas.

1. UGDYMO TURINĮ ATSKLEIDŽIANTYS UGDYMO BŪDAI, METODAI IR PRIEMONĖS

Pedagogas turi padėti atsiskleisti vaikui, skatinant jo saviraišką, kad pedagogo numatytas turinys taptų vaiko savastimi. Ugdymo metodai parenkami atsižvelgiant į grupės ar individo poreikius, galimybes ir amžių. Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo metodas bei natūralus vaiko ugdymo(si) būdas yra **žaidimas**.

2. TRADICINIAI UGDYMO(SI) METODAI

- ❖ **žodinis** (pasakojimas, pokalbiai, aiškinimas);
- ❖ **praktinis** (įvairios veiklos);
- ❖ **problemnis** (ieškoma sprendimų, kalbama, aiškinamasi);
- ❖ **tiriamasis** (stebėjimas, eksperimentas, piešiniai ir t.t.).

3. NETRADICINIAI (AKTYVIEJI) UGDYMO METODAI

- ❖ **„Minčių lietus“** (išreiškiami norai, siūlomos idėjos.) Tikslas – pateikti klausimą ir leisti vaikams siūlyti kuo daugiau galimų sprendimų. Atsakymai turi būti greiti ir neapmąstyti. Tai leidžia išgauti originalių minčių.
- ❖ **Diskusijos ir debatai** (kai vaikai bendrauja tarpusavyje, atsako vienas kitam į iškilius klausimus).
- ❖ **Modeliavimas** (išmokimas stebint kitų veiklą).
- ❖ **Projektų rengimas** (pasireiškia vaikų kūrybiškumas, jie vienas kitą konsultuoja, išmoka surasti naudingą informaciją ir ją pasinaudoti).

- ❖ „**Žodžių traukinys**“ (konstruojamas traukinys: garvežys – esminis žodis, vagonai – žodžiai temos plėtotei, tai lavina vaikų sakytinę kalbą, vaizduotę).
 - ❖ „**Smegenų šturmas**“ (kuo daugiau idėjų veiklai, temai, eksperimentui ir t.t.).
 - ❖ „**Tvykstelėjimas**“ (siekiama, kad kiekvienas mąstytojas apie savo esamą būseną ir suvoktą, kokioje vietoje jis dabar yra grupės ir temos atžvilgiu. Tikslas – suartinti grupę, atpažįstant ir šalinant trukdymu darbo procese. Susodinama ratu. Reglamentuojamas kalbėjimo laikas – 1min. Tarp pasisakymų diskutuoti neleidžiama. Nenorintis kalbėti teisę perduoda kitam. Šis metodas taikomas prieš ar po tam tikrų dalyko skyrių, kai jaučiamas nenoras, ne suinteresuotumas ar agresija).
 - ❖ **Interviu** (siekiama, kad kiekvienas reikštų savo mintis).
 - ❖ **Inscenizacija** (padeda plėtoti vaikų kūrybiškumą).
 - ❖ **Akcija** (padeda kūrybiškai siekti tikslo).
- Pedagogas išradingai ir kūrybingai taiko įvairių ugdymosi technologijų derinimą, praturtindamas poveikio vaikui būdų sistemą.
- Lopšelyje-darželyje dirbama tokiais ugdymo metodais, kuriais siekiama:
- ❖ Sudaryti palankiausias sąlygas vaikui atsiskleisti ir tobulėti.
 - ❖ Kurti stimuliuojančią aplinką ir bendravimą.
 - ❖ Vaiko ugdymą susieti su natūralia aplinka, gamta.
 - ❖ Skatinti daryti atradimus ir ieškoti sprendimų.
 - ❖ Skatinti mąstyti ir kaupti patirtį, tenkinant individualius vaiko poreikius.
- Remtis vaiko gyvenimiška patirtimi-žaidimu, kuriame vaikas suvokia ir atkuria aplinkinį pasaulį.

4. UGDYMO(SI) PRIEMONĖS

Ugdymo(si) priemonės yra reikalingos programoje apibrėžtam ugdymo(si) turiniui įgyvendinti. Įstaigos siektinybė, kad ugdymo(si) priemonės:

- ❖ skatintų ikimokyklinio amžiaus vaiko patirties plėtojimąsi ir naujos kaupimą;
 - ❖ tenkintų norą žaisti, bendrauti ir bendradarbiauti;
 - ❖ skatintų vaiko aktyvumą veikti, savarankiškumą, saviraišką, kūrybiškumo bei meninės raiškos gebėjimų ugdymąsi;
 - ❖ sudarytų sąlygas išbandyti naujas veiklos formas bei pažinimo būdus (tyrinėti, eksperimentuoti, mokytis spręsti problemas bei kt.);
 - ❖ tenkintų vaikams būdingą judėjimo poreikį patalpose ir lauke;
 - ❖ padėtų natūraliai plėtoti vaiko kultūrai, poreikiams, interesams, pomėgiams, nuostatoms.
- Ikimokyklinio ugdymo(si) priemonės naudojamos: ikimokyklinio ugdymo grupėje ir lauke (kieme, salėje, lauko aikštelėje). Priemonės naudojamos individualioje ir grupinėje, savarankiškai inspiruotojoje bei pedagogo organizuotoje veikloje.
- Priemonės atrenkamos ir naudojamos laikantis šių principų:
- ❖ Funkcionalumo – priemonės, kurios padeda siekti tikslų ir uždavinių, formuojant meninės, socialinės, komunikavimo, pažintinės ir sveikatos saugojimo kompetencijos gebėjimus.
 - ❖ Visiškumo – kiek priemonės apima įvairių nuostatų, gebėjimų ugdymą, įvairių sričių patirties kaupimą.
 - ❖ Modernumo, pozityvumo – kiek priemonės atlieka ugdantį, skatinantį, motyvaciją žadinantį, į pažangą orientuotą vaidmenį.
 - ❖ Ekonomiškumo – kiek daug vaikų gali jomis pasinaudoti, kiek laiko jos tarnauja, kiek atsiperka priemonės kaina.
 - ❖ Įvairovės ir kaitos – kiek įvairios ugdymo priemonės grupėse; kiek jos atitinka minimalius ir maksimalius, įprastus ir specialiuosius vaikų ugdymosi poreikius, kaip dažnai ir tikslingai atnaujinamos.

- ❖ Estetiškumo – kiek priemonės yra estetiškos, traukiančios vaikų akį.
- ❖ Saugumo – kiek priemonės yra saugios ir atitinka vaikų amžių, higienos normas.

Vaikai žaidžia ir dirba kasdieninėje veikloje su įvairiomis priemonėmis.

Medžiagos tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams (molis, plastilinas, modelinas, lipdymo tešla, įvairaus formato, dydžio spalvotas popierius, audinys, medis, akmenėliai, plastikas ir kt.; įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė, balta ir spalvota kreida, pilki ir spalvoti pieštukai, įvairaus dydžio, storio ir pločio teptukai, pagaliukai, kanceliariniai peiliukai, kempinė, voleliai, tušas, štampos ir antspaudavimo priemonės, formelės ir kt.; priemonės darbo vietai uždengti, darbui su dažais, molbertai; širmelė ir kita įranga teatrui: stalo teatras, pirštukų lėlės, pirštinių lėlės, lėlės ant lazdelių, lėlės marionetės, apranga ir vaidybos atributika vaikams ir suaugusiems (skraistės, karūnos, kostiumai improvizacijai, skrybėlės), kūno dažai ir kt.; muzikos instrumentai: molinukai, metalofonai, smuikas, akordeonas, pianinas, fleita, kanklės, ritminiai mušamieji, muzikos centras, CD grotuvas, audio, video įrašai, muzikos ženklų rinkiniai, muzikinės dėžutės, muzikiniai žaislai ir kt.; kaspiniai, skarelės, šokių burbulų kutai ir kt.

Lietuvos ir regiono žemėlapiai, Lietuvos respublikos vėliava, herbas, Ginkūnų seniūnijos herbas, gaublys ir kt.; augaus eismo ir elgesio kortelės, plakatai, muliažai, kilimėliai, šviesoforas, kiti kelio ženklai; popierinės kortelės vardui, užrašams, paveikslėliai, talentų kortelės, poelgio – pasekmės paveikslėliai, dëlionės, nuotaikų kortelės, stalo žaidimai poromis ir keliese (domino, loto, alias, šachmatai, šaškės, žaislai galvosūkiai) ir kt.; siužetiniai žaislai: lėlės, vežimėliai, baldai, indeliai, rankšluostėliai, drabužėliai kūrybiniams žaidimams, įvairių profesijų atributai, virtuvėlės, parduotuvės, kirpyklos, minkšti žaislai, rūbai, skraistės, skirti persirengimui, „puošimuisi“, įvairaus dydžio automobiliai (taip pat ir mechaniniai), automobilių garažai, trasos, plovyklos ir kt.; priemonės šviesos ir šešėlių žaidimui, veidrodžiai, vaikų džiuginimo žaislai (žaidimai su muilo burbulais, balionai, konfeti), efekto žaislai ir kt.; vaikus raminančios ir aktyvinančios priemonės; socialinio turinio vaikiškos knygos, žurnalai ir pratybų sąsiuviniai; statybinės detalės su sraigtais ir veržlėmis (medinės, plastmasinės, metalinės ir kt.), kaladėlės (Dakta, lego ir kt.), teminiai jų rinkiniai, konstruktoriai, mozaikos, karoliai ir kt.; mechaniniai ir kompiuteriniai žaislai, skatinantys vaiką išbandyti naują veiklą.

Lankai, šokdynės, virvutės, įvairaus dydžio ir rūšies kamuoliai, kėgliai, badmintonas, įvairūs treniruokliai, batutas, šiurkštūs, grublėti kilimėliai, lazdos, virvė, maišai šokinėjimui, sienelės, kopėčios, gimnastikos suoleliai, čiužiniai, minkštos formos, priemonės estafetėms, kliūtims, jėgos pratimams, priemonės pusiausvyrai ir lygsvarai išlaikyti, supynės ir sūpuoklės, švilpukas, maišeliai, vėliavėlės, parašius ir kt.; dviratukai, triratukai, paspirtukai, rogutės, slidės; krepšinio stovas, futbolo vartai, lauko įrengimui (lygsvarai ir pusiausvyrai išlaikyti), lipimo kopetėlės ir karstyklės, supynės ir čiuožyklės ir kt. . paveikslėliai, knygelės, dëlionės, pratybos, plakatai sveikatos saugojimo temomis ir kt.; priemonės segiojimui, varstymui, rišimui; smėlio žaislai ir žaidimai.

Rašomoji lenta, dėžės, krepšiai ir krepšeliai priemonėms bei matavimui, informaciniai leidiniai, pratybos, plakatai, knygos, enciklopedijos ir kt.; stalo žaidimai, gyvūnai, augalų, gamtovaizdžių nuotraukos ir kt.; skaičių, formų, dydžių, spalvų, pasekmės ir priežasties, nuoseklumo, dalies ir visumos kortelės, paveikslėliai ir kt.; didinamieji stiklai, mikroskopai, svarstyklės, liniuotės, žiūronai, teleskopai, priemonės ir indai bandymams, eksperimentavimui, laikrodis, kompasas, termometrai ir kt.; skaičiavimo pagaliukai, skaičiuotuvai, specialiosios didaktinės skaičiavimo priemonės, erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros ir kt.; pinigų pavyzdžiai, žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dëliojimui ir kt.; išardomieji ir sudedamieji žaislai, daiktų modeliai, maketai, aitvarai ir kt.; magnetinė lenta, lentelės kalimui, žaislinės vinys ir kt.; akvariumai, terariumai, narveliai, laistytuvai, vazonėliai gėlių sodinimui ir kt.; profesijų atributai, meistravimo, namų tvarkymo atributai ir kt.; tikra (radio aparatai, fotoaparatai ir kt.) ir žaislinė buitinė technika (telefonai, mikrobangės, kavos virimo aparatas, skalbimo mašina ir kt.); galvosūkiai, labirintai ir kt.

Knygos, žurnalai, enciklopedijos, albumai, raidynai, žodžių kortelės, juostelės, stalo žaidimai su raidėmis, pasakų įrašai, kompaktiniai diskai, garso kasetės, CD grotuvai ir kt.; spausdinimo

mašinėlė, kompiuteris, kompiuterinės programos, padedančios kurti, modeliuoti, pasakoti, inscenizuoti, improvizuoti ir kt.

Išimokymų ugdymo priemonės atrenka ir jas kūrybiškai pritaiko bei atnauja pedagogas, atsižvelgdamas į grupę lankančių vaikų ypatumus ir poreikius.

V. VAIKŲ UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ SRITYS, GEBĖJIMAI IR VEIKLA

1. KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Noriai ugdomi sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius: tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	Valgio ir žaidimo metu bando savarankiškai valgyti, bando laikyti šaukštą, bando gerti iš puodelio.
2-asis žingsnis	- Valgio ir žaidimo metu savarankiškai ar truputi padedamas suaugusiojo valgo, bando pats taisyklingai laikyti šaukštą, gerti iš puodelio. Randa savo vietą prie stalo, padedant suaugusiam. - Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į vietą.
3-asis žingsnis	- Savarankiškai valgo ir geria iš puodelio. Pradeda pats ar prižiūrimas suaugusiojo naudoti stalo įrankius. Pasako ko nori valgyti ir ko nenori valgyti. - Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, stebi kitų vaikų rengimąsi, imituoja rengimąsi, bando prausti, plauti rankas su muilu, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną, kitą daiktą.
4-asis žingsnis	- Valgo gana tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais, gerdamas iš puodelio dažniausiai neapsilaisto. Priminus po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. - Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas su muilu, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną, nosį. Padedant suaugusiam, gali sutvarkyti dalį žaislų su kuriais žaidė. - Pasako, diskutuoja, reiškia nuomonę, kodėl negalima imti degtukų, vaistų ir kitų pavojingų daiktų.
5-asis žingsnis	- Valgo ir geria tvarkingai, beveik visada taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaudamas suaugusiojo. - Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą, žino grupės žaislų ir priemonių buvimo vietą. - Žaisdamas, judėdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. - Priminus bando sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai įvairios veiklos metu (vartant knygeles, žaidžiant stalo žaidimus...).
6-asis	Valgo ir geria tvarkingai. Pasako, aptaria paveikslėlius, diskutuoja, reiškia

žingsnis	nuomonę, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną, kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikia riboti, dėlioja, piešia, aplikuoja maisto piramidės seką. Priminus suaugusiam, savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. - Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas su muilu, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. - Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugau elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Išvykos, ekskursijos ir kt. metu žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur ir kaip kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. - Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai įvairios veiklos metu.
7-asis žingsnis	- Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, įvardija maisto skonį, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą, žino maisto piramidės reikšmę, moka ją interpretuoti ir komentuoti. Įvardija nemažai maisto produktų, kuriuos valdyti sveika, ir kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. - Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas su muilu, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus, pasideda juos į vietą. Dažniausiai savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orą. Pastebi ir pasako, ar švarūs, ar nešvarūs rūbai ir avalynė. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. - Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių, žino grupės taisyklių reikšmę ir paaiškina draugui. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. - Kad būtų sveikas vaikšto, stovi, sėdi taisyklingai įvairios veiklos metu.

2. FIZINIS AKTYVUMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Noriai, džiaugsmingai žaidžia, mėgsta judrią veiklą: eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir taisyklingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	- Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, trumpam išlaiko pusiausvyrą. - Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą, ridena kamuolį.
2-asis žingsnis	- Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisdėjęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. - Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos

	atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.
3-asis žingsnis	- Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia arba pralanda pro kliūtis, eina plačia (25-30 cm) linija. Bėga, žaidžia judriuosius žaidimus keisdamas kryptį, greitai, lėtai, lenktyniauja judėdamas, stengiasi išvengti susidūrimo su kitais, suaugusiojo padedamas rikiuojasi šalia kitų fizinės veiklos metu. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. - Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, rideną, mėtą, gauda kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
4-asis žingsnis	- Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis, suvokia, kad žaisdamas gali judėti įvairiomis kryptimis ir įvairiu tempu. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Važinėja paspirtuku. - Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, apaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (moja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja, spiria ir meta į taikinį.
5-asis žingsnis	- Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais ir ratu. Greitas, vikrus bėgioja vingiais ir ratais greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių į taikinį. - Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.
6-asis žingsnis	- Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. - Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.
7-asis žingsnis	- Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir vartosi, spiria kamuolį, bėga, mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). - Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais: atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus, užjaučia, padeda.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	- Mimika, kūno judesiais ir garsais kalbant ar žaidžiant išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. - Atspindi kito vaiko emocijų raišką žaidžiant, vaidinant, improvizuojant (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).
2-asis žingsnis	- Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Buvimo grupėje, žaidimo ir improvizavimo metu emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. - Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas įvairios veiklos metu.
3-asis žingsnis	- Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus imitacinių ir vaidmeninių žaidimų metu. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus, kopijuojant suaugusiuosius. - Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką žaidimo metu, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs, užjaučia, guodžia kitą).
4-asis žingsnis	- Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per šventę, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas stalo žaidimų ar improvizacijos metu. - Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, kopijuoja ir pamėgdžioja kitus vaikus ir suaugusiuosius. Geriau supranta ir įvardija kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja. - Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis.
5-asis žingsnis	- Atpažįsta bei pavadina savo jausmus įvairiose situacijose, žaidimo metu ir kitoje veikloje, analizuoja situacijas, kuriose jie kilo. - Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). - Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia, geba įsijausti į skaitomo kūrinėlio nuotaiką, herojų jausmus ir juos įvardinti.
6-asis žingsnis	- Apibūdina savo jausmus įvairios veiklos metu, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei analizuoja priežastis. - Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti, žaidžia įvairius stalo ir kitus žaidimus valdydamas savo emocijas ir kylančius jausmus. - Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
7-asis žingsnis	- Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų išraiška įvairios veiklos metu. - Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. - Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti, keisti savo elgesį, susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus.

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį: laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, bendraudamas ir bendradarbiaudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs sugeba nusiraminti.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Gerai jaučiasi įprastoje namų aplinkoje. Gan sunkiai nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas neįprastoje grupės aplinkoje. • Grupėje tapatinasi ir žaidžia socialinius žaidimus, imituoja suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs emocijas, veiksmus, elgseną ir kalbėseną.
2-asis žingsnis	• Grupės aplinkoje išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Kartais pats ieško nusiramimo: apkabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių įvairios veiklos metu. • Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juos besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius, reaguoją į suaugusiojo rodomas ir aiškinamas grupės taisykles.
3-asis žingsnis	• Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei kasdieniniais ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų, žino kur yra grupės taisyklės, pradeda suvokti jų laikymosi reikšmę ir prasmę.
4-asis žingsnis	• Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įvairios veiklos metu įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus, paguodos žodžius. • Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes, diskutuoja ir analizuoja veiksmus ir pasekmes. • Nuolat primenant ir siekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, padeda reikšti suaugusiam nuomonę dėl taisyklių pakeitimų iškilos neįprastai situacijai. Žaisdamas įvairius žaidimus ir kitoje veikloje stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
5-asis žingsnis	• Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamas ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamas su kitais. • Savo kasdieninėje veikloje vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje, žaidimo ir kitos veiklos metu sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. • Primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros, nusako suaugusiam, kokios turėtų būti grupės taisyklės, kad visi galėtų draugiškai gyventi grupėje.
6-asis žingsnis	• Įvairios veiklos ir žaidimo metu pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus. • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį po pralaimėto žaidimo.

	Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi, padeda suaugusiam sukurti grupės taisykles ir jas keisti iškilus problemai. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
7-asis žingsnis	- Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. - Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinus emocijų ir jausmų reiškimo būdus. Numato, kad jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. - Supranta, kad skirtingose vietose (mokykloje, bibliotekoje, darželyje, namuose ir t.t.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Save vertina teigiamai: supranta savo asmens tapatumą, pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teisas būti ir žaisti kartu su kitais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	- Vadina save savo vardu. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą veidrodyje. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną įvairios veiklos metu. - Kasdieną grupėje jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
2-asis žingsnis	- Turi savo išorės vaizdinius – atpažįsta save nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias pagrindines savo kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, pyksta, kai padeda suaugusysis ar ko nors neleidžia daryti. - Įvairios veiklos metu save reiškia laisviau, visada tikisi suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo įvairios veiklos metu.
3-asis žingsnis	- Žaidimų, improvizacijos ir kasdieninėje veikloje kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo daiktais ir veikla. Paklaustas suaugusiojo, pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Pavadina 5-6 kūno dalis žaisdamas stalo žaidimus, stebėdamas save veidrodyje. - Didžiuojasi tuo, ką turi ir gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima į įvairius žaidimus.
4-asis žingsnis	- Įvairios veiklos metu supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų ir ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, kai ko nors nori pats ir ko nori kitas asmuo. Suvokia, kad kitas asmuo nesupranta ir nežino, jei nebuvo kartu ir privaloma paaiškinti, išsakyti savo nuomonę. - Žaidimo ir kitos veiklos metu suvokia, kad yra geras, todėl jį mėgsta ir palankiai vertina kiti.
5-asis žingsnis	- Suvokia savo amžiaus tarpsnius, atpažįsta save nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, pasako, kad suaugęs bus vyras – moteris ar tėvelis – mamytė. - Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, dalijasi savo patirtimi, nuomone. - Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų įvairioje veikloje.
6-asis žingsnis	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, asmenines savybes, gebėjimus, šeimą, grupę, bendruomenę, Tėvynę. Pradedą suvokti, kad žodžiu gali daryti įtaką kitam. Pradedą atsakingai rinktis savo veiklą, daryti su jo asmeniu susijusius sprendimus. Turi humoro jausmą, gali pasijuokti iš savo klaidų.

	• Save suvokia ir apibūdina, vardina kūno dalis, nusako fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. • Įvairios veiklos ir žaidimo metu savo gebėjimus vertina teigiamai. Pastebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.
7-asis žingsnis	• Visada pasitiki savimi ir savo gebėjimais. • Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. • Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei. • Ima suvokti, ką jis gali pakeisti, įtakoti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. • Moka saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo įvairiais būdais, yra tolerantiškas kitokiam.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais, pasitikėti pedagogais, juos gerbti, ramiai jaustis įprastoje ir neįprastoje aplinkoje, iš suaugusiųjų mokosi, drąsiai jiems reiškia savo nuomonę, tariasi, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamaisiais suaugusiais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Atėjus į grupę verkia atsiskirdamas nuo tėvų, padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinančius suaugusiuosius, vadina vardais, džiaugiasi juos pamatęs, atsako kalbinamas, žaidžia su jais, siekia būti greta.
2-asis žingsnis	• Atėjus į grupę sunkiai atsiskiria nuo mamos ar tėčio. • Aktyviai parodo prierašumą juo besirūpinančiu suaugusiu. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebėti, mėgdžioti jo žodžius ir veiksmus. Prieš ką nors darydamas laukia suaugusiojo pritarimo ir nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus, kreipiasi pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.
3-asis žingsnis	• Lengviau atsiskiria nuo tėvų. Pamojuoja jiems einant. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko veiksmus, žodžius, suaugusiojo intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo, paskatinimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Per atstumą ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
4-asis žingsnis	• Lengvai atsiskiria nuo tėvų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiojo, pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.
5-asis žingsnis	• Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasiūlymą, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje,

	salėje ar įstaigos kieme.
6-asis žingsnis	- Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. - Paprašytas aiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.
7-asis žingsnis	- Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. - Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. - Patys pasiūlo suaugusiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. - Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

7. SANTYKIAI SU SU BENDRAAMŽIAIS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais: supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais, supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariausi, užjaučia, padeda, suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	Atėjus į grupę, netąsiai žiūri į kitus kūdikius, būna šalia kitų vaikų, juos netąsiai liečia, mėgdžioja jų veiksmus, žaidimus, elgseną, dažniau būna vienas pats, nei su suaugusiais.
2-asis žingsnis	Žaidžia su įvairiais žaidimais greta kitų vaikų. Mėgdžioja, imituoja kitų vaikų judesius, mimikas, kalbą ir veiksmus. Gali duoti žaislą kitam vaikui, jį imti iš kito, supykęs gali atimti žaislą iš kito vaiko, jį pastumti, suduoti.
3-asis žingsnis	- Ieško bendraamžių draugijos žaidimų metu. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko organizuojamą žaidimą. - Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau įsitraukia į pokalbį su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu, imituoja judesius su daiktais. - Audringai reiškia teises į savo daiktus ir žaislus, sunkiai dalinasi, nori kito vaiko žaislo. - Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.
4-asis žingsnis	- Kviečia žaisti kitus vaikus, priima į žaidimą kitą vaiką paprašius, prašosi pats priimamas į kitų vaikų žaidimus. - Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta kitų vaikų norus, sumanymus ir kalbą. Tariausi su draugu dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, žaidimo ar kitos veiklos metu palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. - Turi vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius, su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
5-asis žingsnis	- Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. - Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo nuomonę, sumanymą ir

	priimdamas kitų nuomonę ir idėjas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su draugu. Paprašius duoda pažaisti draugui su savo žaislu. Noriai žaidžia su vaiku iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos. Stengiasi padėti kitam vaikui, pats randa konflikto sprendimo būdą ar prašo suaugusiojo pagalbos. • Gali turėti vieną ar kelis nuolatinius žaidimų draugus.
6-asis žingsnis	• Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais su kitais vaikais. Suvokia, kad bendrauti reikia pagal taisykles, siekia visiems priimtino elgesio, supranta, koks elgesys yra geras, o koks ne. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems vaikams. • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
7-asis žingsnis	• Nusiteikęs visada susipažinti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. • Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi gerai elgtis. • Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais vaikais įvairios veiklos ir žaidimo metu. • Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

8. SAKYBINĖ KALBA: KLAUSYMAS IR KALBĖJIMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nusiteikęs išklaudyti ir išreikšti save bei savo patirtį, klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Įdėmiai klausosi suaugusiojo, skiria, gestais, mimika ar visu kūnu parodo griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, pašaukus atsisuka. Pavadina artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus, jų ieško aplinkoje. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. • Komunikavimui vartoja įvairius savo kalbos garsus ir judesius, čiauška, kartoja, mėgdžioja suaugusiojo jam tariamus garsus ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu, suaugusiam daug sykių pabrėžiant žodžio ir daikto, veiksmo ir kt. ryšį.
2-asis žingsnis	• Klausosi ir kalba mimika, gestais ar trumpais žodeliais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta ir kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia į vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus, trumpus tekstus: žaidimus, eilėraščius, pasakas, pasakojimus su dienvakare susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. • Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių, išklauso ir supranta du vienas

	po kito išsakomus prašymus ir kvietimus, sutapatina žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmiais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų, trijų žodžių sakiniiais, paskatintas suaugusiojo kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko ir ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius, eilėraštukus, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildo kūno kalba.
3-asis žingsnis	• Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. • 3-4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja suaugusiojo apie save, savo šeimos narius, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną, apie artimiausią aplinką, ieškant įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakojant apie tai, kas vyksta, sako „ačiū“, „prašau“ ir kitus mandagumo žodelius. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos, sieja su savo gyvenimiška patirtimi. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus, vartoja mandagumo žodelius. • Kalba kelių žodžių sakiniiais, pagal taisyklingą suaugusiojo modelį, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraštukus, dainuoja daineles, žaidžia žaidimus kalbėdamas.
4-asis žingsnis	• Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. • Pradedą išklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. • Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Bendraudamas su suaugusiais vartoja elementarius mandagumo žodelius. • Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, išgyveno, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. • Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių, pasakojimą palydi gestais ir mimika. • Deklamuoja trumpus eilėraštukus, atkartoja trumpas pasakas, apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydi gestais ir mimika.
5-asis žingsnis	• Klausosi įvairaus turinio tekstų apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų ir suvokia specifinę informaciją. • Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kada į vaiką kreipiamais ne gimtąja kalba. • Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis, kalba apie savo norus, išgyvenimus, įspūdžius, vidinį pasaulį. • Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakojam kalbasi apie matytus animacinius filmukus, televizijos laidas, žaislus.

	• Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasi suvoktų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą, jo paties tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose, žaidžia žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. • Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus. Žaidžia klausimų-atsakymų, rimavimo reikalaujančius žaidimus. Sugalvoja pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.
6-asis žingsnis	• Klausosi savo ar draugų kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarmėmis. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius, technologinius terminus. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, draugų grupei, visiems vaikams. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. • Vaidinant, inscenizuojant, improvizuojant ir žaidžiant kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus, žaidžiant garsų keitimo žaidimus. • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja paskas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalba, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas
7-asis žingsnis	• Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. • Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. • Išklauso ir supranta 3-4 dalių verbalinę instrukciją. • Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. • Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. • Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. • Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. • Kalbasi apie spaudinių

9. RAŠYBINĖ KALBA

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu, atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	- Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, paveikslėlius. Palankiai reaguoja į suaugusiojo knygelį skaitymą ir vartymą. - Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.
2-asis žingsnis	- Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Padeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai, kreguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius, sieti skaitomų kūrinių tekstą su vaiko gyvenimu. - Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.
3-asis žingsnis	- Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas suaugusiojo paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius ir jų reikšmę. - Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.
4-asis žingsnis	- Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaityti“ knygelį paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje, „atsako ką perskaitė“. - Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti. Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidelių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje, pasirašo po piešiniais ir darbeliais.
5-asis žingsnis	- Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raidę. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų raidžių prasmę. - Sugalvoja pavadinimus ir tekstus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus, vartodamas įvairias kalbos dalis. - Domisi ir supranta skirtingų spausdintų funkcijas ir jas pats improvizuodamas kuria. - Kopijuoja raides, paprastus žodžius, „ilustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo, aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, padėdamas savo vardo raidėmis.
6-asis žingsnis	- Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. - Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato artimiausios aplinkos gatvėse, pavyzdžiui parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. - Spausdintomis raidėmis kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus ir geba

	perteikti simboliais informaciją apie save, kitus, aplinką.
7-asis žingsnis	• Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius. Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas. Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftų parašytų raidžių ir skiriamuosius ženklus. • Imituoja skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus jam reikšmingus žodžius. • Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbėliais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.

10. APLINKOS PAŽINIMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja, įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamą vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus, pažįsta savo atvaizdą veidrodyje. • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius žaisdamas su įvairiais žaislais ir aplinkos daiktais ir juos atpažįsta artimiausioje aplinkoje.
2-asis žingsnis	• Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta, pavadina ir žino kaip auginti, prižiūrėti kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi ir moka pavadinti, žaidžia su jais imituodami veiksmus.
3-asis žingsnis	• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Padedamas suaugusiojo įvardina savo kūno dalių pavadinimus, aptaria jų paskirtį. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus, žino kuo maitinasi
4-asis žingsnis	• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus, juos įvardija, aptaria. • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, vardą pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius, įvardija kūno dalis. • Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Žino, kad gali būti nuodingi augalai, kurių valgyti negalima. • Pasako metų laikų pavadinimus, stebi orus ir jiems būdingus požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
5-asis žingsnis	• Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus, jų požymius. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.

	• Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako kaip naudoti maistui, žino, kuo naudingos. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti. • Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka pasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gyvenvietės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis, žino panaudojimo galimybes.
6-asis žingsnis	• Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. • Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino ir pasako savo namų adresą. • Žino ir pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką. Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos ir amatai. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus, gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas, panaudoja jas dar kartą.
7-asis žingsnis	• Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus. • Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. • Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. • Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. • Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. • Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. • Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. • Noriai tyrinėja medžių savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškinasi, kodėl; pateikia tirpstančių medžiagų vandenyje ir neskestančių daiktų pavyzdžių. • Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu. Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. • Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. • Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykoje, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. • Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja. • Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms,

	dirbantiems įvairius darbus. • Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. • Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. • Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. • Bando prisiiinti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.
--	---

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nusiteikęs pažinti pasaulį matuodamas ir skaičiuodamas, geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Gestais, mimika įvairių žaidimų ir kitos veiklos metu parodo, jog suvokia, ką reiškia yra / nėra, dar, taip/ne. • Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
2-asis žingsnis	• Klausydamas suaugusiojo ir teatralizuodamai žaisdamas žaidimus, dainuodamas daineles, deklamuodamas eilėraštukus, sakydamas skaičiuotes, supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug, skaičiuoja savo metukus. • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje ar piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį daiktą, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.
3-asis žingsnis	• Skiria žodžius: mažai ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą, sudėlioja juos į dvi, tris krūveles. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. • Tapatina daiktus pagal formą, dydį, suranda tokios pat spalvos daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.
4-asis žingsnis	• Pradedą skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai. Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną, jų skaičius grupėje didėja, o paimant – mažėja. • Pradedą vartoti kelintinius skaitvardžius. • Atpažįsta ir atrenka apskritos, keturkampės, kvadratinės formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumas apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažesniais.

	• Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. • Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
5-asis žingsnis	• Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus sugeba atsakyti į klausimus: „Kiek iš viso?“, „Kiek daugiau?“, „Kiek mažiau?“ • Pastebi, kaip sudaryta elementų, daiktų seka, geba pratęsti ją 1 – 2 daiktais. Pratęsdamas pasikartojančių daiktų seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos. Skiria kelintinius skaitvardžius. • Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. • Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu. Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinis daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. • Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.
6-asis žingsnis	• Susieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau, mažiau (vienu...), po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais. • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį, rutulį, kvadratą, kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputi mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės, dienos, metų laikai ir pan.)
7-asis žingsnis	• Pradedą suprasti ryšius tarp skaičių. Pradedą suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. • Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį. • Skiria ir pavadina plokštumos ir erdvės figūras, aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį. Pradedą suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. • Pradedą suprasti, kada vartojamos priešingos reikšmės žodžiai: mažas, didelis, lengvas, sunkus, šilta, šalta ir kt.

	• Moka parodyti, kur yra greta esantys, bet nematomi objektai. Žaisdamas naudojami vis didesne erdve.
--	---

12. MENINĖ RAIŠKA

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje, spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, sukdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. • Kalbinamas, žaisdamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus. Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.
2-asis žingsnis	• Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų-trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais. • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi dailės priemonėmis paliekamais pėdsakais ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus.
3-asis žingsnis	• Emocingai atliepia klausomus kūrinėlius – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, rimuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. • Mėgdžioja žaidimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų-trijų natūralių judesių seką. • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. • Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų

	judesius. Bando ką nors pavaizduoti. Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
4-asis žingsnis	• Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes. • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. • Žaidžia vaizduojamuosius – šokamuosius žaidimus, šoka trijų – keturių natūralių judesių šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų-keturių natūralių judesių seką. • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą. Kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atspaudamas spalvų, linijų, formų faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.
5-asis žingsnis	• Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilsius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje. Įvairios veiklos metu stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti, taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. • Šoka sukamuosius ratelius, paprastų žingsnių autorinius ir penkių-šešių natūralių judesių šokius. • Šoka, improvizuoja kurdamas penkių-šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus. • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja veiksmų dialogą, monologą, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus,

	jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3-4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamas vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis.
6-asis žingsnis	• Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo draugo ir draugų dainavimą. • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2-3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. • Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. • Šoka sudėtingesnius ratelius, paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių – aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės ir laiko elementus. • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, pateikia veikėjo mintis, emocijas. • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafinais ženklais. Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.
7-asis žingsnis	• Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. • Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a capella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. • Noriai, džiugiai groja, improvizuoja daiktais iš gamtos, savos gamybos vaikiškais instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams.

	• Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. • Žaisdamas šokamuosius žaidimus, ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. • Kuria natūralių judesių trumpą šokį, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas šokio elementus. • Kurdamas lėlių dramos vaidinimus pagal pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendrauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles. • Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuojamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. • Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas, sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasi skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis priemonėmis ir programomis.
--	--

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. Džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą, kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.
2-asis žingsnis	• Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinamą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.
3-asis žingsnis	• Atpažįsta kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.
4-asis žingsnis	• Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas,

	gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
5-asis žingsnis	- Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. - Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus. Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. - Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbą, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
6-asis žingsnis	- Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. - Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną, kitą argumentą, kodėl gražu. - Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
7-asis žingsnis	- Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdieninėje veikloje. - Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiniame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. - Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. - Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausytis ir žiūrėti, o kurių nesinori klausytis, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

❖ **VERTYBINĖ NUOSTATA:** didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	- Pats juda, šliaužia, ropoja, eina sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. - Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti, išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.
2-asis žingsnis	- Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. - Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.

	• Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis.
3-asis žingsnis	• Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
4-asis žingsnis	• Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
5-asis žingsnis	• Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
6-asis žingsnis	• Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
7-asis žingsnis	• Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiais. • Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. • Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. • Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. • Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

15. TYRINĖJIMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, stebi, bando, samprotauja, aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus, mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimiti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti mimika, judesiais, gestais.
2-asis žingsnis	• Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.

3-asis žingsnis	• Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
4-asis žingsnis	• Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas.
5-asis žingsnis	• Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties. • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą. • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
6-asis žingsnis	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėmis išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones. • Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.
7-asis žingsnis	• Domisi gamtinėmis aplinkos tyrinėjimais. Siūlo idėjas ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. • Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų žinoti. • Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus. • Tyrinėja naudoja skaitmenines technologijas: kompiuterį, mobilųjį telefoną, fotoaparata ir kt.). • Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. • Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja, projektuoja, modeliuoja. • Tyrinio rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip.

	• Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje, buityje, gatvėje.
--	--

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	• Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresniojo vaiko pagalbos.
2-asis žingsnis	• Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą ar laukia pagalbos.
3-asis žingsnis	• Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.
4-asis žingsnis	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.
5-asis žingsnis	• Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip ar prašo suaugusiojo pagalbos.
6-asis žingsnis	• Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
7-asis žingsnis	• Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. • Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. • Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.

17. KŪRYBIŠKUMAS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	Pastebi ir smalsia, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.
2-asis žingsnis	- Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. - Atranda naujus veiksmus ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.
3-asis žingsnis	- Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. - Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
4-asis žingsnis	- Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. - Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. - Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
5-asis žingsnis	- Klausinėja, aiškinasi jam naujus, nežinomus dalykus. - Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. - Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. - Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.
6-asis žingsnis	- Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. - Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. - Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. - Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.
7-asis žingsnis	- Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. - Ižvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. - Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. - Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. - Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

❖ VERTYBINĖ NUOSTATA: Noriai mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas ir džiaugiasi tuo, ko išmoko. Įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI IR VEIKLA
1-asis žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus.
2-asis žingsnis	Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus.

	• Patraukia, pastumia, priderina, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
3-asis žingsnis	• Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ką išmoko.
4-asis žingsnis	• Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė, ko išmoko.
5-asis žingsnis	• Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...
6-asis žingsnis	• Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose. • Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
7-asis žingsnis	• Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. • Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. • Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. • Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. • Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. • Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ko išmoko, ko dar norėtų išmokti.

VI. VAIKO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimas yra kokybiško ugdymo proceso dalis, tai gairės, padedančios pedagogams, tėvams, švietimo pagalbos specialistams ir kitiems ugdytojams ir vadovams suprasti, ko gali vaikas pasiekti nuo gimimo iki šešių metų. Vaiko pasiekimai tai – gyvenimo ir ugdymo(si) realybėje įgyti gebėjimai, vaiko vertybinės nuostatos, supratimas, patirtis. Vertinant vaiko pasiekimus ir gebėjimus reikėtų nepamiršti, kad vertinimo ir ugdymo centru tampa vaikas, susitariama dėl vaiko ugdymo tikslų, uždavinių, numatant ugdymosi rezultatus. Siekiama užtikrinti tęstinumą bei dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų. Vertinimas turi būti: objektyvus ir visapusiškas, skatinantis ir žadinantis sėkmės pojūtį, tikėjimą savo jėgomis, fiksuojantis pažangą, planingas ir objektyvus.

Vaiko vertinimas atliekamas 18 ugdymo (si) sričių, pagal „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašą“. Kiekviena ugdymosi sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų

diagrama, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo(si) gebėjimus bei sunkumus. Vaiko vertinimo duomenys neviešinami, garantuojamas jų laikymo saugumas. Tėvų pageidavimu pedagogas vaiko vertinimo informaciją pateikia individualaus pokalbio metu. Planuodamas veiklą, pedagogas remiasi vertinimo duomenimis ir siekia, kad vaikas tobulintų ar įgytų naują gebėjimą.

Vaiko vertinimą atlieka auklėtojos 2 kartus per metus (rugsėį–spalį ir balandį–gegužę). Vaikas ir tėvai taip pat yra savo pasiekimų vertintojai. Vaikų pažanga, pasiekimai programos įgyvendinimo laikotarpiu yra vertinami nuolat juos stebint natūralioje ugdomojoje aplinkoje, individualiai pasirenkant vertinimo būdus ir metodus.

1. VAIKO VERTINIMO BŪDAI IR METODAI

Apie vienus gebėjimus pedagogas sprendžia remdamasis stebėjimu, savianalize kaip vaikas bendrauja, žaidžia, muzikuoja, piešia, vaidina... Nuolatinė refleksija, diskusijos, pokalbiai, pasakojimai padeda pedagogui, tėvams ir vaikui spręsti apie vaiko gebėjimus ir pasiekimus. Apie kitus gebėjimus išvadas padaro, pažvelgęs vaiko veiklos rezultatus – dailės darbelius, statinius ir kt. Kai kurioms ypatybėms, pavyzdžiui, vaiko konfliktiškumui, interesams įvardinti reikia tikslingo, ilgalaikio stebėjimo pagal tam tikrus kriterijus. Pedagogas gali vaikui pasiūlyti ypatingą situaciją sunkesnę nei paprastai problemine ar kūrybine užduotį – ir stebėti, kaip vaikas bando ją įveikti. Gali būti taikomi ir pokalbiai su vaiku. Projektų ir tyrimų metodu taip pat galima surinkti daug informacijos apie vaiko gebėjimus ir pasiekimus. Vaikų pažangą galime stebėti ir fiksuoti įvairiomis formomis: žaidimu, praktiniais darbais, piešimu ir komentavimu, suaugusiųjų anketos, klausimynai vaikui, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai, konstravimas, filmuota medžiaga, fotonuotraukos.

Įvertinus visą informaciją padaroma išvada apie gerai ir menkai susiformavusius vaiko gebėjimus, vaiko ugdymo(si) stilių. Kasdieninis vaiko stebėjimas ir analizavimas padeda pedagogui geriau ir tikslingiau planuoti ugdymo(si) procesą. Vaiko pasiekimų vertinimas padeda numatyti tolesnes jo ugdymo kryptis, individualizuoti ugdymą.

2. VAIKO APRAŠAS

Pirmojo vaiko aprašo paskirtis - pažinti ugdytinius, fiksuoti jų pasiekimų lygį bei numatyti ugdymo(si) kryptį bei tikslus ir uždavinius, ugdymo individualizavimo bei paramos vaikui formas. Jis atliekamas rudenį.

Tarpinis vaiko vertinimas atliekamas pedagogo nuožiūra. Jis padeda pedagogams išsiaiškinti, kuriuos pirmojo vertinimo apraše numatytus įgūdžius vaikas jau pasiekė. Jis gali būti atliekamas sausio mėnesį.

Baigiamasis vaiko vertinimas atliekamas siekiant nustatyti ugdymo(si) pažangą per metus. Šis vertinimas atliekamas pavasarį.

Siekiant ugdymo tęstinumo, vaiko vertinimą atliekame kasmet. Kasdieninis vaiko stebėjimas ir analizavimas padeda pedagogui geriau ir tikslingiau planuoti ugdymo(si) procesą. Vertinimas padeda numatyti ugdymo(si) tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti paramos formas ir būdus. Vaiko pasiekimai fiksuojami aprašomuoju būdu ir kaupiami vaiko apraše.

VII.NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Ikimokyklinio amžiaus metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos aprūpinimo centras, 2014.
3. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija //Žin., 1995, Nr.60-1501
4. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas .
5. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
6. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija // Žin., 2003, Nr.52-2316.
7. R. M. Andriekienė, A. Ruzgienė. Ankstyvosios vaikystės pedagogika. (2000). Klaipėda.
8. Artyn vaiko (2 dalys). (1997,1998). Vilnius.
9. V. Gražienė. Kai kurie ikimokyklinio ugdymo praeities ir dabarties santykio aspektai // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. (1999). Vilnius.
10. Dorothy Einon. Ankstyvasis ugdymas. (2002).Vilnius.
11. A. Juodaitytė.Vaikų darželis Lietuvoje ir pasaulyje: sisteminės kaitos tendencijos // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilniaus leidybos centras, Lietuvos švietimo koncepcija, (1992), 1999.
12. O. Monkevičienė. Naujojo ugdymo turinio bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės-pedagoginės ištakos.Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. I dalis. (1995). Vilnius.
13. O. Monkevičienė. Naujojo ugdymo turinio bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės-pedagoginės ištakos. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. II dalis. (1995). Vilnius.
14. O. Monkevičienė. Reformuojamo ikimokyklinio ugdymo turinio sudarymas ir diegimas // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. (1999).Vilnius.
15. Pažvelkime į pasaulį vaikų akimis. Sudarė L. Jankauskienė, G.Šeibokienė. (2003). Vilnius.
16. Eric Staerfeldt, Christian Mahiasen Rask. Pedagogika ir demokratija. (1999.) Vilnius.
17. Šeibokienė. Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. (1999). Vilnius.
18. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Sudarė O. Monkevičienė. (2001.) Vilnius.
19. A. Adaškevičienė. Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa. (1996). Vilnius.
20. J. Bakūnaitė. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. (1998). Vilnius.
21. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. (2003). Vilnius.
22. A. Gaižutis. Estetinio ir meninio ugdymo programa. (1989). Vilnius.
23. B. Grigaitė. Protinio vaikų brandinimo programa. (1996).Vilnius
24. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. (1993) Vilnius.
25. O. Monkevičienė, L. Palačionienė. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. (2003).Vilnius.
26. D. Petrutytė. „Vaikas – dievo dovana”. Kaunas.
27. A. Piliuvienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. (1997). Vilnius.
28. J. Rauckis, D. Drungilienė. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa. (2003).
29. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa. (2000). Vilnius.
30. Vaikų darželio programa “Vėrinėlis”. (1993). Vilnius
31. O. Verseckienė, F. Marcinkas, ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės, (1995).
32. Lietuvos higienos norma HN 75:2010.
33. Vaiko teisės (1997). Vilnius.

34. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006). Vilnius.
 35. Šiaulių r. Ginkūnų lopšelio-darželio nuostatai (2012). Šiauliai.
 36. Šiaulių r. Ginkūnų lopšelio-darželio strateginis švietimo planas 2014-2016 m.
 37. Švietimo aprūpinimo standartai.
 38. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas.
 39. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas.
 40. Neifachas. Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas. Vilnius, 2008.
-

PRITARTA

Šiaulių r. Ginkūnų lopšelio-darželio mokytojų tarybos
2015 m. rugpjūčio 31 d. posėdžio
protoliniu nutarimu (protokolas Nr.3)